

Könyvbemutató Győrben

2012. november 20-án a Nyugat-magyarországi Egyetem Apáczai Csere János Karán a Magyar Tudomány Ünnepe rendezvénysorozat keretben mutatták be a Gazdasági kannibalizmus, hátrányos helyzetű csoportok a munkaerőpiacon és az emberi erőforrás menedzsment – A hátrányos helyzetű csoportok munkaerőpiaci helyzetének szociológiai és humánpolitikai aspektusai című tanulmánykötetet.

A kötet a 2011. szeptember 24-én Veszprémben, a Veszprémi Akadémiai Bizottság (VEAB) Szociológiai Munkabizottsága szervezésében tartott Hátrányos helyzetű társadalmi csoportok a munkaerőpiacon című tudományos konferencián elhangzott előadások szerkesztett, bővített változatát, és néhány meghívott szerző témához kapcsolódó tanulmányait tartalmazza. Az 539 oldalas tanulmánykötetet dr. habil. Szretykó György, a VEAB Szociológiai Munkabizottságának elnöke, a NYME-AK Humánerőforrás-fejlesztési Intézeti Tanszékének tanszékvezető egyetemi docense szerkesztette, és dr. Somogyi Ferenc, a Széchenyi István Egyetem Kautz Gyula Gazdaságtudományi Kar Nemzetközi és Elméleti Gazdaságtan Tanszékének tanszékvezető egyetemi docense lektorálta.

Az Apáczai Karon folyó tudományos munka és a társintézményekkel történő együttműködés színvonalát is jelzi ez a kötet, hangsúlyozta a könyvbemutató konferencián elmondott köszöntőjében dr. Szabó Péter, az NYME-AK oktatási dékánhelyettese. Azt is kiemelte, hogy napjainkban különösen is nagy feladat konferenciát szervezni és tanulmánykötetet szerkeszteni, mivel egyre nehezebb megteremteni a szükséges anyagi fedezetet. Emiatt is fontos és nélkülözhetetlen volt, hogy a kötet megjelenését egyrészt Győr egyik meghatározó és világszerte elismert vállalata, a Rába Futómű Kft., másrészt a világ 52 országában jelen lévő tanúsító társaságának, az NQA-nak a közép-európai képviselőjét ellátó EMT Első Magyar Tanúsító Zrt. támogatták.

A kötetet a bemutató konferencián prof. dr. Józsa László, a SZE Kautz Gyula Gazdaságtudományi Karának dékánja, egyben a VEAB Gazdaság-, Jog és Társada-

[1] Nyugat-magyarországi Egyetem, Humánerőforrás-fejlesztési Intézeti Tanszék, egyetemi adjunktus (pongracz@atif.hu).

lomtudományi Szakbizottság társelnöke méltatta, amely során a jelenlévő nagyszámú széchenyis és apáczais diákhallgatóság számára utalt a néhány évtizeddel korábbi hazai „átlag” városi és vidéki társadalmi csoportok helyzetére, kiemelve, hogy a mai szemmel nézve meglehetősen szerény – hátrányos helyzetnek számító – körülmények ellenére sokaknak sikerült felküzdenni magukat a vezető értelmiség soraiba, és a tanulás útját választva kiemelkedni a környezetükből.

Dr. Somogyi Ferenc Az emberi tőke válsága és a humánus gazdaság című előadásában – ahogy a kötetben olvasható nagyívű tanulmányában is – rámutatott az elmúlt bő két évszázad közgazdasági gyakorlatának a hiányosságaira, súlyos hibáira és bűneire, ugyanakkor egy reális és bizakodó jövőképet is felvázolt.

A téma továbbgondolásának a lehetőségeiről szóló összefoglalójában dr. habil. Szretykó György elmondta, hogy több olyan csoport is létezik, amelynek a munkaerőpiaci helyzete kevésbé vagy egyáltalán nem kutatott (pl. a vakok és gyengénlátók, balkezesek stb.). További adalékokkal szolgálhat a téma képzési hátterének és az ehhez kapcsolódó lehetőségeknek a vizsgálata, valamint a vállalatok társadalmi felelősségvállalásának a kérdései is.

A szép kiállítású és jól strukturált kötet a Kozma Béla által vezetett, Pécssett működő, jelentős felsőoktatási (tan)könyvkiadási tapasztalattal rendelkező Comenius Kft. kiadásában jelent meg. A Comenius Kiadó hosszú évek óta szolgálja többek között a társadalomtudomány témakörébe tartozó diszciplínákat, és az elmúlt években sikerrel adta ki dr. Szretykó György 8 korábbi kötetét is.

A kötet bevezető tanulmányában a szerkesztő David C. Korten Gyilkos vagy humánus gazdaság c. munkájából vett idézettel jelzi, hogy nem a napjaink válságáért is felelős főáramú (köz)gazdasági eszmék mentén keresi a továbblépési lehetőséget: „A globális kapitalista rendszer vad iramban ráz le magáról minden felügyeletet, és rettenetes árat követel a társadalomtól, miközben dőzsölése nyomort és instabilitást idéz elő szerte a világon. Van olyan alternatív gazdasági modell, amelynek semmi köze sincs a sztálini típusú kommunizmus központi tervezéséhez, sem a globális gazdasági társaságok kapitalizmusához”. Egyértelmű, hogy a hátrányos helyzetű csoportok munkaerőpiaci helyzete és esélyei szoros összefüggésben állnak azokkal a gazdasági, pénzügyi és társadalmi folyamatokkal, amelyek a világgazdasági rendszer egészében és azon belül az Európai Unióban végbementek, illetve végbemennek. A Bevezetésben Szretykó György felvázolja egyrészt a globális kapitalizmus és az Európai Unió válságának legfontosabb okait (centrum-periféria viszony, a nemzetközi pénzügyi rendszer anomáliái, a fantomgazdaságok problematikája, a piaci fundamentalizmus, az államilag szabályozott kapitalizmus, a szociális piacgazdaság felszámolása stb.), másrészt David C. Korten nyomán ismerteti a jelenlegi gyilkos gazdasági gyakorlat helyett a humánus gazdaság alternatíváját. Mindeközben utal Magyarország kilátástalan adóssághelyzetére is.

A bevezetést követően a kötet három nagy fejezetre tagolódik: 1. Gazdasági kannibalizmus, társadalmi egyenlőtlenségek és társadalmi hátrányok; 2. A hátrányos helyzetű csoportok munkaerőpiaci helyzete és sajátosságai; 3.

A hátrányos helyzetű csoportok munkaerőpiaci esélyei, az emberi erőforrás menedzsment és a tanácsadás.

Az első nagy fejezetben szereplő 5 tanulmány sorát Somogyi Ferenc – aki egyben a kötet lektora is volt – Jövőbe futó ciklusok – a túlélők jövedelemelosztása című, lenyűgöző elméleti tudásalapzaton nyugvó, Kanttól és Hegeltől kiinduló gondolatsorral indító tanulmánya nyitja.

A közgazdasági hermeneutika módszerét alkalmazva és szemléletes ábrákat is közölve (pl. 2. ábra: A társadalmi-gazdasági cselekvés céljai, eszközei, tudományai és társadalmi színterei, 23. o.) vezeti az olvasót el tanulmánya 3. és 4. fejezetéig, amelyekben a ciklikusság metafizikáját (pro-és kontraciklusok) és a legfontosabb makroökonomiai (és gazdasági-társadalmi) ciklusokat (Kitchin-, Üzleti-, Juglar-, Kuznets-, Kondratyev-, Emberitőke-, és Szellemi áramlatok-ciklus) tárgyalja. Az 5., Implikációk című fejezetben az Emberitőke-ciklust állítja a középpontba, míg a 6., A XXI. század forgatókönyvei – új jövedelemelosztási rendszerek, Orwellia címűben gyakorlati következtetéseket, és reményt keltő megoldási/feloldási javaslatokat fogalmaz meg: „A józan ész társadalmának reménye – bármilyen ellenerők jöjjenek is létre a világ dologi kényszereire hivatkozva – mindaddig létező valóság, amíg az ember differentia specificája – nyitottság az Átelleni Valóságra, tehát Istenre – kitapintható” (66. o.).

Vass Csaba, a Dunaújvárosi Főiskola habilitált főiskolai tanára A világrendszerváltás, a mikroglobalizáció és a foglalkoztatás Magyarországon 1990-2011 – A nemzeti humánvagyonnal való gazdálkodás helyzete és megújítása címmel írta meg tanulmányát. Történeti visszatekintésében vázolja a foglalkoztatás értelmezéséhez a különböző korszakváltások eltérő alapfogalmait (munkaerő, termelőerő, humán erőforrás), majd összefoglalja napjaink foglalkoztatási stratégiáinak 1990 előtti előzményeit. (A párttársadalom politikai csendőri foglalkoztatáspolitikai stratégiája; A szocialista államtársadalom „váltó-kiegyező politikai tőkés” foglalkoztatási stratégiája; A világszocialista hatalomtársadalom hatalomtőkés megbízhatót kiválasztó stratégiája; a „belső gyarmatok” és az „átsegítettek” önfoglalkoztató stratégiái). A tanulmány 2. nagy fejezete A globalizációs világrendszerváltás gyarmati rendszerének makroszerkezete és részeinek foglalkoztatási stratégiája címmel vázolja többek között az 1990 előtti túlfoglalkoztatás ellenmondásait, a „makroglobalizáció lumpenfoglalkoztatási és humán erőforrás-szivattyú makrostratégiáit”, és a „makroglobalizáció humán erőforrás-kiválóság felé fordított foglalkoztatási mikrostratégiáit”. Találó és igen mély gazdasági-társadalmi összefüggésekre utaló alcímekkel jelzett fejezetekben (pl. 2.3.1.1. Munkahelyvesztő rendszerváltás – kormányzati foglalkoztatási stratégia megakadályozása; 2.3.1.2. A rendszerváltoztató puha háborúk makroszociális vesztesei: roncs- és pária társadalmak; 2.3.1.3 A roncs-társadalom globalizációs-súrlódási munkahelyvesztői; 2.3.1.4. A kétmillió munkanélküli ellenére miért nincsenek éhséglázadások országunkban?) fejt ki azokat a foglalkoztatáspolitikai összefüggéseket, amelyek megértése megad(hat)ja a kulcsot a döntéshozók számára a továbblépéshez.

A gazdasági növekedés és a társadalom eutanáziája címmel írták meg tanulmányukat Kári Dániel szakközgazdász, a Jahn Ferenc Délpesti Kórház sebész szakorvosa és Lakatos Gyula nyugalmazott főiskolai tanár. Dolgozatukban többek között leszögezik, hogy „a közgazdaságtudomány számításon kívül hagyja a lét alapvető létrehozóját és fenntartóját, a természetet, de az embert és a társadalmi lét komplexitását is: továbbá a mennyiségileg nem meghatározható társadalmi árfolyamokat és emberi problémákat”. Felhívják a figyelmet azokra a feladatokra, amelyek halaszthatatlanul politikai kiegyezést igényelnek (pl. népességcsökkenés és a vidék komplex problémáinak a kezelése stb.), és dolgozatuk másik nagy ívében Az egészségügy nyomorúsága a gazdasági kannibalizmus szindrómája címmel egy esettanulmányt közölnek. Többek között olyan alapvető kérdéseket járnak körül, mint a külföldre „vándorló” (menekülő) orvosok képzési költségei visszatérítésének problémája és a hazai népegészségügy betegsége.

Varga Balázs, az NYME-AK adjunktusa A társadalom peremén – A szegénység-exklúzió fogalmi megközelítései. Szegénységkoncepciók címmel foglalta össze a címében jelezett témakörök legfontosabb elméleti sarokpontjait. Az exklúzió (társadalmi kirekesztettség) mérésének, indikátorainak és kutatásának főbb kérdéseit is körüljárva, Ulrich Beckkel egyetértve megállapítja, hogy elsősorban a szociológusok kötelessége empirikusan vizsgálni és meghatározni, milyen egyenlőtlenségek, igazságtalanságok veszélyeztetik a fizikai és társadalmi életésélyeket, amelyek hátrányokat és szenvedést okozhatnak az egyéneknek, egyben rontják a társadalom minőségét.

A tanulmánykötet első, bő 200 oldalas egységét Leveleki Magdolna, a Veszprémi Pannon Egyetem docensének a Területi egyenlőtlenségek, társadalmi hátrányok és az ingázás a statisztikák tükrében című tanulmánya zárja. Munkájában két folyamatot mutat be: egyrészt a gazdasági válság térben eltérő hatásait, másrészt az ingázást, mint a fejletlen településekről a nagyvárosok üzemeibe történő bejárást, amely csak átmeneti megoldást jelent a jövedelemnélküliséggel kapcsolatos problémák kiküszöbölésében. Statisztikai adatok elemzésével igazolja, hogy a vizsgált térségben (Székesfehérvári, Enyingi és Sárbogárdi Kistérség) az amúgy is nagy területi-társadalmi egyenlőtlenségek a válság éveiben a munkahelyek számának csökkenése és a rugalmas foglalkoztatási formák alkalmazása miatt (!) tovább nőttek.

A tanulmánykötet 2. nagy fejezete A hátrányos helyzetű csoportok munkaerőpiaci helyzete és sajátosságai címmel 4 olyan tanulmányt tartalmaz, amely egy-egy konkrét csoport, vagy terület sajátosságait mutatja be. Ács Imre Zoltánné okleveles emberi erőforrás tanácsadó, a székesfehérvári Esélyegyenlőség Alapítvány munkatársa és a kötetet szerkesztő Szretykó György közös munkája Az értelmi fogyatékkal élők helyzete és lehetőségei a munkaerőpiacon című dolgozat átfogóan bemutatja az értelmi fogyatékosok hazai és EU-s munkaerőpiaci helyzetét, a vonatkozó törvényi és fogalmi hátteret, majd részletesen is áttekintik a székesfehérvári munkaerőpiaci helyzetet az érintettek vonatkozásában. A kérdőíves kutatáson alapuló eredmények egyik fontos

üzenete az, hogy elengedhetetlen nem csupán a lehetséges munkaadók, hanem a közvélemény érzékenyítése is.

Szintén egy konkrét település hátrányos helyzetű csoportjainak a foglalkoztatási kérdéseit tárgyalja Szabó Nikolett okleveles emberi erőforrás tanácsadó és Szretlykó György A megváltozott munkaképességűek munkaerőpiaci helyzete és lehetőségei Ajkán című közös tanulmánya. A hazai, bolognai rendszerű felsőoktatásban 2008-ban bevezetett emberi erőforrás tanácsadó mesterszak napjainkra több száz főszereplő végzett szakemberállománya kiemelten is hivatásának tekinti a hátrányos helyzetűek (munka-pálya)tanácsadással történő támogatását, ugyanakkor számos olyan, empirikus kutatásra alapozott diplomadolgozat és tanulmány született, amely elméleti-tudományos szempontból segít(het)ti a döntéshozókat. Ez a konkrét kutatás is számos olyan eredményt közöl (pl. a megváltozott munkaképességű emberek alacsony iskolai végzettsége és szakképzetlensége, rossz egészségügyi állapota stb.), amely alapján tovább lehet gondolni nem csak az adott térségben, hanem akár országosan is egy-egy konkrét támogatási, fejlesztési programot.

Kenderfi Miklós, a gödöllői Szent István Egyetem Gazdaság- és Társadalomtudományi Karának docense A hátrányos helyzetű fiatalok pályaegettsége című tanulmánya szintén egy konkrét célcsoportot, a fővárosi és Pest megyei gyermek- és lakásotthonokban élő tartós nevelésbe vett, valamint utógondozói ellátott fiatalokat vizsgál. A pályafejlődés – a pályaválasztástól a nyugdíjazásig tartó folyamat – és a pályaegettség – a szakmai képzés és a szakmai beilleszkedés – fogalmait elválaszthatatlanok az egyén és a társadalom számára is eredményes munkaerőpiaci jelenléttől, így a vizsgált réteggel kapcsolatos tapasztalatok országos szinten is iránymutatóak. Szintén egy sajátos célcsoport helyzetét mutatja be Szerencsi Károly békési szociálpolitikus, aki a Marginalizált társadalmi csoportok munkaerőpiaci helyzete, sajátosságai Békés megyében című tanulmányában átfogóan vázolja az európai szociális és foglalkoztatási modell válságát, ismerteti a munkanélküliség egyéni és környezeti tényezőit, a marginalizáció – marginalizált csoportok témakörét, valamint utal a regionális sajátosságokra is. Tanulmányában Mezőkovácsháza 1563 lakosát érintő, 2008–2010 között végzett felmérések és interjúk kutatások adatait elemezve megrajzolja a település szociális térképét, és részletesen bemutatja a megváltozott munkaképességűek marginalizált helyzetét. Utal azokra a lehetőségekre (átképzés, továbbképzés), amelyek kitörési pontot jelenthetnének, de jelzi azokat az akadályokat is (motivációs tényezők), amelyek meggátolják, hogy az adott egyén kilépjen a kilátástalan helyzetéből.

A tanulmánykötet 3. nagy fejezete A hátrányos helyzetű csoportok munkaerőpiaci esélyei, az emberi erőforrás menedzsment és a tanácsadás címet viseli. Az összesen 9 tanulmányt tartalmazó rész interdiszciplináris szemlélettel fogja keretbe egyrészt a több tudományterületre (pl. pszichológia, szociálpedagógia, jog) is kiterjedő írásokat, másrészt a vállalati szféra gyakorlata is megjelenik. Győri Piroska és Kisfalvi Rózsa Krisztina Megváltozott munkaké-

pességű emberek rehabilitációjának és foglalkoztatásának segítése című tanulmányukban gyakorlati oldalról, komplex megközelítésben írnak a rehabilitáció kérdésköréről (egészségügyi, mentális, elemi, képzési, szociális, környezeti, foglalkozási) és a vállalati menedzsmentből ismert „empowerment” (felhatalmazás, érdekérvényesítés, saját akarat mozgósítása) elvre is építenek. Elemzik a törvényi háttéren túl (2007. évi LXXXIV. tv.) a „rehabosok” társadalmi befogadásának a problematikáit is. J. Klér Andrea, a Szent István Egyetem adjunktusa A megváltozott munkaképességű emberek munkaerőpiaci integrációjának pszichológiai kérdései – karriertervek és esélyek címmel írta meg tanulmányát. Bevezetésében utal arra, hogy a munkaadó és a munkavállaló közti hatékony együttműködés – jó illeszkedés – alapja az, hogy a felek tisztában vannak saját maguk és partnerük személyes sajátosságaival. Bemutatja az Egészségügyi Világszervezet (WHO) és az EU újradefiniált fogyatékoságértelmezéseit és stratégiáit, valamint a hazai törvényi változásokat (pl. a cégek által fizetendő rehabilitációs járadék változását). A karriertervek témaköréhez először Edgar Schein „karrier horgony modelljét” ismerteti, majd bemutatja azokat a tényezőket, amelyek befolyásolják az egyéni karrierterveket. Végül megfogalmazza, hogy az emberi erőforrástanácsadás milyen módon tud hozzájárulni az eredményes munkaerőpiaci integráció előmozdításához.

Szintén pszichológiai és pedagógiai megközelítés a kiindulópontja Molnár Éva és Vehrer Adél A munka-motiváció kialakításának egy sajátos módja a hátrányos helyzetűek körében című dolgozatának. Tanulmányukban olyan pozitív akciókat mutatnak be, amelyek megoldást kínálnak a munka-motiváció kialakítására felnőtt korú emberek esetében. Kiemelik, hogy az egyházak élen járnak a romák társadalmi befogadásában (Hodász, Uszka). A börtönviseltek és rabok pasztorációjának is nagy szerepe van abban, hogy ezek az emberek új életet tudjanak kezdeni. Utalnak a hajléktalanokkal és a prostituáltakkal foglalkozó missziók fontosságára is.

Homoki Andrea, a SZIE gyulai Egészségtudományi- és Környezet-egészségügyi Intézetének adjunktusa A hátrányos helyzetű gyermekek nevelését segítő oktatási tartalmak a pedagógus-továbbképzések keresleti-kínálati adatainak tükrében című dolgozatában abból indul ki, hogy az iskolák a társadalom jövője szempontjából kiemelkedően fontos stratégiai intézmények. Elméleti háttérként bemutatja a tanári szerepeket és kompetenciákat, valamint a pedagógusképzés és továbbképzés jogszabályi hátterét. Kutatásában arra keresi a választ, hogy helyi szinten egy kisváros (Gyula) alapfokú közoktatási intézményében miként alakul a pedagógus-továbbképzés, és abban megjelennek-e a hátrányos helyzetű gyermekekkel kapcsolatos szociális jellegű továbbképzések, a család- és gyermekvédelem különböző területeit lefedő képzések.

Szintén a gyakorlatban is hasznosítható, módszertani szempontból is izgalmas témát jár körül Albert József főiskolai tanár és Bálint Bánk főiskolai docens, a Veszprémi Érseki Hittudományi Főiskola tanárainak a Burnout: megelőző tréning tanároknak című tanulmánya. Bevezetésként ismertetik a burnout fogal-

mát és dimenzióit, valamint a kiégés azon jeleit, tüneteit és fázisait, amelyek elsősorban a professzionális segítőknel és a tanároknál tapasztalhatóak. Foglalkoznak a stressz kérdéskörével, valamint a pedagógusok munkahelyi problémáival és a szerepükben adódó nehézségekkel is. Megoldási javaslatként az elsődleges, a másodlagos és a harmadlagos prevenció lehetséges útjait ismertetik, valamint az intervenció és a krízisintervenció lehetőségeit is felvetik.

A jog és az idősopolitika aktuális kérdéseit tárgyalja Barakonyi Eszter, a Pécsi Tudományegyetem Felnőttképzési és Emberi Erőforrás Fejlesztési Kar (PTE FEEK) adjunktusának az Idősopolitika és az idősök jogai az Európai Unióban című tanulmánya. Az EU idősopolitikájának a bemutatása és a Lisszaboni Stratégia mind-mind felvetik az európai demográfiai folyamatokból következő gazdasági problémákat. Két konkrét ügy felvázolásával (Mangold-ügy és Palacios de la Villa-ügy) pedig példákkel alátámasztva olvashatunk a kényszernyugdíjazások alkalmazásának a munkaerőpiacra is kiható következményeiről.

A vállalati oldal hátrányos helyzetűekkel kapcsolatos hozzáállását járja körül Krisztián Béla, a PTE FEEK c. egyetemi tanárának A hátrányos helyzetűek vállalati fogadása, előkészítése című tanulmánya. Hangsúlyozza, hogy elengedhetetlen a vállalatok vezetőinek és HR munkatársainak a tervszerű, célorientált felkészítése, amely rövid képzésekkel, elsősorban a tréningmódszer alkalmazásával oldható meg. A felkészítés során többek között a partnerségi viszonyra, a gyakorlatorientáltságra, a motiváció fenntartására és a reális önértékelésre kell a hangsúlyt fektetni.

Nagy Kornélia humán erőforrás vezető Hátrányos helyzetű munkavállalók a Rába Jármű Kft.-nél című konkrét vállalati gyakorlatot bemutató tanulmányából megismerhetjük egy nagy múltú hazai vállalat esélyegyenlőséggel, valamint a rehabilitációs járulékkal kapcsolatos politikáját. A más vállalkozások számára is hasznosítható gyakorlatot és követendő hozzáállást bemutató dolgozatból kiderül, hogy mind gazdasági, mind pedig humán oldalról megéri a vállalkozásnak, ha felvállalja a megváltozott munkaképességűekkel való foglalkozást.

A kötet záró tanulmányát Pongrácz Attila, az NYME-AK Humánerőforrás-fejlesztési Intézeti Tanszékének adjunktusa írta, aki Az Integrált Emberi Erőforrás Tanácsadás lehetőségei a hátrányos helyzetű csoportok munkaerőpiaci esélyeinek növelésében című írásában az emberi erőforrás menedzsment, a munka-pályatanácsadás és a coaching mint eltérő tanácsadási célterületek módszertani átfedéseiből (integrált szemlélet) kiindulva utal azokra a lehetőségekre, amelyek többek között a hátrányos helyzetű csoportok támogatását is elősegíthetik. Részletesen is bemutatja, hogy egy adott coaching folyamat miként járulhat hozzá a pályakezdők és a nők munkaerőpiaci esélyeinek a növeléséhez.

A számos egyetem és kutatóhely oktatóinak, tudományos kutatóinak, valamint az alapítványi, egészségügyi és a vállalati szféra szakembereinek az eredményeit bemutató tanulmánykötet többek között a munkaerőpiaccal, hátrányos helyzetű csoportokkal, emberi erőforrás menedzsmenttel foglalkozó szakembereknek, különböző szinten tevékenykedő döntéshozóknak, valamint pedagógusoknak és a felsőoktatás szereplőinek jelent hasznos és gazdagító olvasmányt.